

KORRUPSIYA – MILLIY TARAQQIYOT VA JAMIYAT BARQARORLIGIGA TAHDID

*Rustamov Ilxom O`ktam o`g`li,
O`zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi Akademiyasi
3-bosqich kursanti*

ANOTATSIYA

Mazkur maqolada korrupsiya, korrupsiyaga qarshi kurash tushunchasi, korrupsiyaga qarshi kurashishda rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi va javobgarlik masalalari hamda korrupsiyani oldini olishda muammo va yechimlar, korrupsiya va uning sodir etilishiga imkon bergan sabab va shart-sharoitlar tahlil qilingan.

Kalit so`zlar: korrupsiya, korrupsiyaviy jinoyatlar, korrupsiyaga qarshi kurashish, poraxo`rlik, muammo va yechimlar.

КОРРУПСИЯ-УГРОЗА НАЦИОНАЛЬНОМУ РАЗВИТИЮ И СТАБИЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВА

*Рустамов Илхом Уктам угли
Академия МВД Республики Узбекистан курсант 3 го разряда*

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются понятие коррупции, борьба с коррупцией, опыт развитых зарубежных стран в борьбе с коррупцией и поврос ответственности, а таже проблемы и решения в предотвращении коррупции, коррупции и причины и условия, позволившие возникнуть.

Ключевые слова: коррупция, коррупционные преступления, противодействие коррупции, взяточничество, проблемы и решения.

KIRISH

Bugungi kunda jahon hamjamiyati oldida korrupsiya davlatlar rivojlanishiga, iqtisodiy, manaviy, siyosiy yuksalishiga to`sqinlik qilayotgan salbiy illat sifatida paydo bo`ldi. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyev takidlaganidek, “Korrupsiyaning oldini olmasak, haqiqiy ishbilarmonlik va investitsiya muhitini yaratib bo`lmaydi, umuman, jamiyatning birorta tarmog`i rivojlanmaydi”. Haqiqatdan ham, korrupsiyaviy jinoyatlar davlatning rivojlanishiga to`sqinlik qiladi, shuningdek xalqning davlat organlariga ishonchini susaytiradi.

Korrupsiya bir necha ming yillik tarixga ega. Yozma manbalarda korrupsiya haqida eramizdan avvalgi Shumer podsholigi davrida eslatib o'tiladi. Korrupsiya bizning kunlarga yetib kelganligi shundan dalolat beradiki, boshqa illatlar kabi, uni ham tag-tugi bilan yo'qotib bo'lmaydi. Hatto rivojlangan o'arb davlatlari ham korrupsiyadan butkul xalos bo'lolmagan. Biroq jamiyat rivojiga xavf soluvchi korrupsiyaning oldini olish, unga qarshi kurashish Yer yuzidagi barcha davlatlarda hamisha va hamma zamonda davom etgan.

Korrupsiya keng qamrovli tushuncha bo'lib, u jamiyatning ayrim qatlamlari, toifalari, guruhlarikundalik faoliyatiga aylanib, o'zaro bir-biriga bog'lanib, chirmashib ketganligidan ko'z yumib bo'lmaydi. "Nozik", "chigalroq" ushbu masalada davlatning huquq-tartibot idoralari birmuncha hushyor, ziyrak bo'lishi, shuningdek, nodavlat tashkilotlari, turli komissiyalar, jurnalistlar, mustaqil sudlar tizimi faolroq ishlashi haqida tadqiqotchilar anchadan beri yozib keladi. Siyosatchilar, sotsiologlar, psixologlar, tarixchilar, davlat hamda jamoat organlari, siyosiy partiyalar, eng muhimi, amaliyotchilar masalani tahlil etish va yechimini topish ustida bosh qotirishi lozim.

Keyingi yillarda xorij, jumladan, MDH mamlakatlari matbuotida korrupsiyaga qarshi kurashish yo'llari haqida maqolalar paydo bo'la boshladi. MDHga a'zo mamlakatlarda olib borilgan tadqiqotlar tahlili shundan dalolat beradiki, biz sho'rolar tuzumidan qutulganimizga o'ttiz yilbo'lganiga qaramay, sud-huquq organlari hamon davlat hokimiyatining itoatkor organiga aylanganicha turibdi. Bu jamiyat kushandasi, yaramas illat haqida davlatimiz rahbari deyarli har bir chiqishida ta'kidlab o'tadi. Biz viloyatlar sessiyalarida tashkiliy masala ko'rilganda, birinchi navbatda, mazkur masalaga ro'baro' kelmoqdamiz.

Poraxo'rlik va korrupsiya o'zbek jamiyatining rivojlanishiga, xususan, demokratik yangilanish hamda modernizatsiyalash jarayoniga har jihatdan xalaqit bermoqda. Garchi bu masala uzoq yillardan beri ta'kidlanib, "qo'lga tushgan" amaldorlar televideniye va matbuotda namoyish etilganiga qaramasdan, sud, prokuratura, idora rahbarlari hamda oddiy fuqarolarning qon-qoniga singib ketgan feodalizm sarqitlari, tamagirlik, byurokratiya jamiyatimiz hayotidan yo'qolib ketmayapti.

Korrupsiya, birinchidan, jamiyatda adolatsizlik, tengsizlik va aholining noroziligiga olib keladi, bu esa barcha sohadagi islohotlarning natijasiga salbiy ta'sir etmay qolmaydi; ikkinchidan, fuqarolarimizda huquqiy ong hamda huquqiy madaniyatning yetarli darajada emasligi, o'z haq-huquqini himoya qila olmasligi jamiyatda adolat mezonining buzilishini ko'paytiradi; uchinchidan, siyosiy institutlar, jamoat tashkilotlari shaklan demokratik mezon, o'arb andozasiga o'xshasa-da, mazmun-mohiyatiga ko'ra, zamon talabidan orqada qolmoqda, bu kamchilik esa oldinga siljishimizga xalaqit beradi.

Bizningcha, bu borada bitta tashkilot — ichki ishlar organlari roli kuchayib, imtiyozlari ko'payib borishi kerak. Yangi tashkil etilgan Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi ham Ichki Ishlar Vazirligi bilan qonun ustuvorligini to'liq ta'minlagan holda, barcha ishni birga olib borishi davr talabi.

Davlat va jamiyatda inson ongi, dunyoqarashi bilan bog'liq muammolar tahlilidan kelib chiqsak, sobiq ittifoqdan meros qolgan korrupsiya illatiga qarshi kurashda hali ancha aziyat chekishga to'g'ri keladi. Sababi Xitoy va Singapurlikiga o'xshagan yuqoridan quyigacha qat'iy ishlaydigan iyerarxiya tizimi hali to'liq ishga tushmagan.

Lekin bu tabiiy jarayonni sun'iy ravishda sekinlashtirmaslik yoki ayrim kuchlarning tazyiqi ostida "to'xtatmaslik" lozim. Bu borada rivojlangan davlatlar boy tajribasidan unumli foydalanish zarur. Masalan, AQSHda reportyor-jurnalistlar korrupsiyaga qarshi kurashda eng samarali jamoat nazoratini o'rnatgan. MDHda, jumladan, O'zbekistonda surishtiruv jurnalistikasi sayoz holatda bo'lib, bugungi davr ehtiyojidan orqada qolmoqda.

Aniqroq aytadigan bo'lsak, jinoyatchilar "kirdikor"larini fosh etishga urinib, mustaqil surishtiruv olib boradigan fidoyi jurnalistlar himoyasi ishlamaydi. Bundan ham achinarlisi, hozirgi kunda biron-bir rahbarning yashirin boylik orttirishini isbotlagan maqola matbuotda chop qilinsa-da, unga qat'iy choralar ko'rilmaydi, ahvol ham o'zgarmaydi. Masalan, bir vaqtlar rahbar haqida felyeton chiqsa, partiyadan o'chirilar, qamalar, shuning uchun amaldorlar "to'rtinchi hokimiyat"dan hayiqardi.

Demak, "Mushtum"ga o'xshagan ikki-uchta kuchli vaqtli matbuot nashri faoliyati qo'llab-quvvatlangan va televideniya maxsus ko'rsatuvlar deyarli har kuni (xoh katta, xoh kichik tamagirlik holati bo'lsin) berib borilsa, ko'pchilik hushyor tortishi aniq. Tanqidsiz taraqqiyot bo'lmasligi fuqarolar ongiga singdirib borilishi - kerak, deb hisoblaymiz.

Jamiyatda ustuvor soha — ta'lim tizimida tahsil oladigan o'smirlar, yoshlar ongida tolerantlikni uyg'otish muammosi oldimizda ko'ndalang turibdi. "Jamiyatda poraxo'rlik illatini yengib bo'lmaydi", degan fikr yoshlar ongida shakllanib qolgani (Yaponiya yoki Xitoy fuqarosi ongida nega u shakllanmaganligi alohida mavzu) eng katta kamchiligimiz.

Bu borada o'nglanish, siljish qilmasak, millatimiz obro'siga korrupsiya illati soya solib turaveradi. Toki, biz oilada, bog'chada, maktabda o'g'il-qizlarimiz ongiga, ruhiyatiga tamagirlik, poraxo'rlik yomon illatgina emas, balki u jamiyatimiz tanazzuli, iqtisodiyotimiz orqaga ketishi sababi ekanligi haqida ko'proq tarbiyaviy va targ'ibot ishlarini olib bormasak, maqsad-muddaoga erisha olishimiz qiyin.

So'nggi yillarda Yurtboshimiz tomonidan ilgari surilgan davlat xalqqa xizmat qilishi kerak, degan ulkan g'oya fuqarolik jamiyati institutlariga tizim va dasturlarni ishlab chiqish imkoniyatini bergan edi. Ammo nodavlat notijorat tashkilotlari, siyosiy

partiyalar bu borada tashabbus hamda tashkiliy ishlarni amalga oshirishni negadir paysalga solmoqda.

To'g'ri, keyingi vaqtlarda, xususan, 2017-yildan boshlab, mamlakatimizda "parlament nazorati", "jamoatchilik nazorati", degan atamalar taomilga kiritildi, bu borada ilk qonunlar qabul qilindi. Demak, biz mazkur sohada ishlaydigan tizimni tezlikda yaratishimiz, milliy mentalitetni hisobga olgan holda, Janubi-sharqiy Osiyo mamlakatlari ilg'or tajribasini qo'llashga o'tishimiz lozim. Jamoatchilik nazoratisiz O'zbekistonda siyosiy tizim islohotlarini amalga oshirib bo'lmaydi.

Ayniqsa, modernizatsiya, yangilanish, islohotlar bilan korrupsiyaning bir-biriga "qoni qo'shilmaydi", yangilik bilan eskilik tarafdorlari, fan, innovatsiya, kreativ fikrlovchilar bilan eski byurokratiya avlodi o'rtasida muttasil kurash davom etadi.

Korrupsiya — tamagirlikning yuqori nuqtasi. Unga qarshi kurashish uchun amaldorlardan siyosiy iroda talab qilinadi. Ushbu vaziyatdan chiqish usuli shuki, avvalo, davlat byurokratik apparati hajmi imkon qadar kamayishi, fuqarolarning shaxsiy hayotiga va iqtisodiy faoliyatiga davlatning minimal aralashuvi, monopoliyaga barham berilishi lozim. Albatta, mamlakatimizda ham bu illatga qarshi keskin kurashish choralari ko'rilmogda. Tadqiqotlar biror-bir illatga barham berishda eng samarali vosita illatning o'zi bilan emas, balki sababi bilan kurashish ekanini ko'rsatmogda.

Aytish mumkinki, o'zbek siyosatchilari, davlat arboblari, olimlari o'rganaman desa dunyo mamlakatlarida bunday jihatlar ko'plab topiladi. Misol uchun, Singapurda pora olishdan bosh tortgan amaldorlarga mukofotlar tarqatiladi. Yaponiya davlat sektori xodimlarining vijdonliligi baholab boriladi. Biz o'ziga xos bunday islohotlar tag-zaminidagi ichki va tashqi omillarni tadqiq etishimiz zarur.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, davlat organlarida korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurash bo'yicha chora-tadbirlarni joriy etish, aholining korrupsiyaga qarshi qarashlarini shakllantirish bo'yicha xalqaro tajribalar hech qachon zarar qilmagan.

O'zbekistonda bu borada to'plangan muammolar Rossiyanikiga yaqin turadi, demak, dastlabki tadbirlar ana shu sxema asosida amalga oshirilishi mumkin. Korrupsiya ildiziga bolta urishda jinoyat ishlari bo'yicha sudlar ustuvor mavqeni egallashi lozim, degan fikrdamiz.

Lekin afsuski, MDH davlatlarida kimningdir tazyiqi, ko'rsatmasi yoki tamagirliqi, mansabdorning sotib olinishi evaziga sudlarning adolatsiz hukmlar chiqarishi hollari ko'p uchraydi (yurtimiz ham mustasno emas). Sud tizimi siyosiy hokimiyatning itoatgo'y, tobe organiga aylanishi kasallikning battar gazak olishiga olib keladi.

Jonli misol, mahalliy hokimlarning fuqarolar va yuridik shaxslarga yerni ajratishi, ko'p yildirki, biznesga, kimoshdi savdosiga aylanib, rosa korrupsiyalashganligi bois, ular chiqargan qarorlarning teng yarmi, qariyb 2000 tasi sudlar tomonidan bekor qilingani, so'ng deputatlar qistovi bilan mazkur vazifaning geokadastr tashkilotiga o'tkazilgani shu sohada tashlangan dadil qadam bo'ldi. Bulardan tashqari, o'nlab vakolatlar jamoat tashkilotlari ixtiyoriga topshirildi. Ishonamizki, bunday demokratik jarayon davom ettiriladi.

Mamlakatimizda ham siyosiy, ham iqtisodiy islohotlarni hayotga tatbiq etish paytida korrupsiya jiddiy to'siq bo'layotgani jamoatchilikni tashvishga solmoqda. Shu bois Yurtboshimiz boshlab bergan jamiyatni demokratlashtirish, modernizatsiyalash jarayonlari qiyinchilik bilan davom etmoqda. Iqtisodiyotning investitsiya kiritilgan, "pul ishlaydigan", birmuncha "yog'li" tarmoqlariga o'rnashib olgan "korrupsiya halqasi" milliy taraqqiyotimizning dushmani, jamoat nazorati esa ularga qarshi kurashda ojizlik qilayotgani ham afsuski bor gap. Mamlakatda korrupsiya sxemalari, mehnat qilmasdan tezda boyib qolish mexanizmlari, ishlangan usullari "zanjiri" uzib tashlanmas ekan, davlatimizning har qanday siyosiy, iqtisodiy islohotini hayotga olib kirish, xalqni farovon qilish vazifasi qog'ozda qolib ketaveradi.

Shu o'rinda yana bir toifa haqida alohida to'xtalib o'tish zarur, deb hisoblaymiz. Ma'lumki, 1990-yillar boshida mustaqillik yo'liga o'tgan yosh davlatlarda modernizatsiyalash tabiiy bo'lmagan jarayonni o'z boshidan kechirdi. Barcha ko'rsatkichlar gazetalarda yozilganday "silliq" emas, balki notekis kechayotgani ko'pchilikka ma'lum edi. Chunki davlat bosh islohotchilikni bo'yniga olgan bo'lsa-da, uni amalga oshiruvchi institut byurokratiya qo'lida qolgandi. Apparatchi byurokratlar sinfi sotsializm hukm surgan eski davrlarni ko'p qo'msaydi, yangilikni xohlamaydi.

Korrupsiya va milliy taraqqiyot masalasi — yurt taqdiri, mamlakat kelajagi uchun har qachongidan muhim va dolzarb ahamiyat kasb etadi. Sababi yurtimiz aholisi bir asrlik mustamlakachilik davrida yo'qotilgan moddiy hamda ma'naviy boyliklar o'rnini qayta tiklash, iqtisodiyotni rivojlantirish, milliy o'zlikni asrash yo'lida kechayu kunduz mehnat qiladigan davr keldi.

Yaponlar ham, xitoyliklar ham, singapurliklar ham xalq ruhiyatini saqlab qolish, diniy qadriyatlarni mustahkamlash, vatanparvarlik mafkurasini ongga singdirish orqali milliy taraqqiyotga erishdi. Biz ham shu nurlu yo'ldan yurishga munosib xalqmiz. Zero, ozodlik, erkinlik yaratgan boy imkoniyatdan to'laqonli foydalanish O'zbekistonda korrupsiya muammosi yechilishiga, qolaversa, uchta hokimiyatning o'zaro tiyib turish tamoyiliga nechog'li amal qilishiga chambarchas bog'liq bo'ladi.

Muxtasar aytganda, korrupsiya — taraqqiyot kushandasi, xavfsizlikka tahdid tug'diruvchi xavfli jinoyat. Bu illatga qarshi kurashish tegishli organlarninggina emas, barchaning ishi bo'lishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 25-yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi.
2. Авдеев В.А., Авдеева О.А. Стратегические направления противодействия коррупции в РФ // Российская юстиция
3. O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni.
4. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga qarshi Konvensiyasi.
5. [Elektron manba].URL: <https://kun.uz/30443880>